

RECENZIJE.

Michael Wittmann, Die moderne Wertethik. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung Münster i. W. 6940.

Kao historičar i kritičar na području etike, Wittmann je nakon više uvažanih djela (*Die Ethik des Aristoteles* 1920, *Die Ethik des hl. Thomas v. A.* 1933.) ovom knjigom kritički prikazao »modernu etiku vrijednosti«, tj. po jedinstvenom podrijetlu i karakteru označeni smjer etike od Kanta preko Lotzea, Windelbanda, Rickerta, Baucha do Schellera i Hartmanna. Nije moguće u ovo nekoliko redaka iznositi pojedinosti toga opsežnog (str. 359), temeljitog i nadasve suvremenog djela. Vodiljna ideja njegove kritike zahvata problem odnosa između vrijednosti i bitka. Pod uplivom Kantova formalizma, moderna se etika razvijala u vidu vrijednosti, koliko prehvačaju kategorije bitka (zbiljnosti). Predstavnici toga smjera (N. Hartmann, Hessen...) znadu se pozivati i na platonski-aristotelovsku filozofiju, a W. pokazuje kako je to neosnovano i opravdava stajalište, da etičke vrijednosti ulaze u sastav bitka, s obzirom na bitnu određenost (Sosein) i bilstvovanje (Dasein). Odvajanje od bitka polazi sa krive pretpostavke, da »bitak« ništa drugo ne izriče do li činjeničnost, bez ikogjeg stepenovanja po savršenostima. Suprotno toj pretpostavci, u zbiljskom bitku prepoznajemo stvarnosti koje upućuju na vrednovanje. A u tima zbiljskim stvarnostima (bitnim određenjima) uključene vrijednosti postoje zbiljski, ne tek mišljeno ili umišljeno. Na bitima osnovani zbiljski poredak postaje tako mjerodavnim sadržajem etičkih vrijednosti. Polazeći s toga gledišta, W. pokazuje neodrživost moderne etike ukoliko je suprotna teleološkom shvaćanju života. — Već ovo nekoliko upozorenja svjedoči, da odsad ne može mimo te knjige proći kritičko upoznavanje suvremene etike.

Zimmermann.

Ušeničnik Dr. Aleš: Izbrani spisi. I. zvezek 320 str., Ljubljana 1939. II. zv. 306 str., Lj. 1940, III. zv. 319 str., Lj. 1940. Svaki svez. uvezan stoji 50.— din.

Ovo su prva tri od šest svezaka, u kojima će nam Aleš Ušeničnik podati svoje izabrane spise. Tako se ispunjava želja svih onih, koji su pratili divni rad našeg učenjaka filozofa, sociologa, teologa. Više od 45 godina posvećuje svoje vanredne sposobnosti znanosti i narodu i Crkvi, kao jednoj uzvišenoj životnoj svrsi. Ovaj zanos i plemenita ljubav očituje se u čitavome njegovu radu te čini njegove knjige, rasprave i recenzije privlačivima, kao što ih malo nalazimo u suvremenoj literaturi. Uz velike kvalitativne rijetke odlike ističe se i kvantitativna veličina Ušeničnikovih djela. Osim raznih knjiga: Sociologija (840 str.), Uvod u filozofiju (504, 627, 60 str.) i više drugih, osobito sociološkoga značaja, napisao je veliko mnoštvo rasprava i recenzija većeg opsega tijekom

tolikih godina. Bio je kroz 20 godina urednik glavnih katoličkih znanstvenih revija (Katoliški Obzornik, Čas) a ujedno i glavni suradnik, kao što sam veli (I. sv., str. 5). Ali i kad nije bio urednik, bio je najrevniji suradnik ovih i drugih revija. Svoje dugogodišnje književno djelovanje ovako sam karakterizira (I. 5): »Gotovo sve, što sam pisao, pisao sam radi znanosti i sa znanstvenom savješću, ipak ne iz znanstvene ambicije. nego zato da slovenska inteligencija sve to bolje upozna istinitost i ljepotu svoga kršćanskoga svjetovnoga nazora te bi mu se veselila. Malo sam pisao iz čiste teologije, malo više iz čiste filozofije, a najviše raspravljao sam o vjerskim, ćudorednim i uopće o kulturnim pitanjima pod filozofskim vidikom«. Zato nas je zadužila »Jugoslaven-ska tiskarna in knjigarna«, što je zamolila pisca, da u njezinoj nakladi izda svoje izabrane spise. A osobito zahvalni smo samome piscu, što nam je tako omogućio, da možemo lakše uživati plodove njegova životnoga rada, koji je Bog tako obilno blagoslovio. Za svoje izdanje odabrao je pisac najpodesniji način. On je svoje spise podijelio na neki sistem, t. j. na razne grupe, koje obuhvaćaju srodna pitanja, a koje su isto tako i među sobom povezane srodnim temeljnim problemima. Osim ove odlike treba istaknuti i to, što je kod svake rasprave označio, kada i gdje je izišla, i što sada sudi o istim pitanjima. Tako imademo u ovim izabranim spisima nešto poput *Retractationes* Augustina, a time i neku povijest njegova duševnoga razvitka. Ovaj svakako postoji, premda se uglavnom njegovi nazori nijesu promijenili, jer su bili ispravni sve od početka. Ušeničnikov se razvitak ne sastoji toliko u ispravljanju krivih prijašnjih nazora, koliko u izvađanju posljedica i u primjeni na najrazličitije stare i nove prilike i probleme. Osim toga katkada navodi i nešto nove literature. Tako dobivaju i najstarije rasprave posve suvremeno lice, koliko im je potrebno kraj njihove vječite idejne suvremenosti. Napokon zaslužuje najveće priznanje vanredna preglednost.

A sada treba da upoznamo barem grupe i poglavite njihove rasprave. I. sv. obuhvaća grupe: Vjera, Ćudorednost, Kultura. Poput sv. Pavla na Areopagu pisac započinje s »nepoznatim Bogom«, da onda ispita i protumači »agnosticizam« i »modernizam«. Finoj analizi podvrgava »bezvjerstvo« i »psihologiju milosti« te pokazuje »stare i nove puteve k istini«. Na to nadovezuje razmatranja o Crkvi: ona je uvijek suvremena, uvijek nužna za spasenje, uvijek sastavljena od Božjeg i ljudskog elementa. Od vjere prelazi pisac ispitivanju ćudorednosti: ova je nužno povezana s religijom; zato t. slobodna misao ne može imati ispravnog moralnog sistema, kao što ni machiavelizam; samo kršćanska etika odgovara prirodi. Tako je i kultura u najtjesnijem odnosu prema vjeri, i to kršćanskoj, katoličkoj vjeri. II. svez. s grupama: »Naše vrijeme i naše kršćanstvo«, »Misao, volja i djelo«, »Umjetnost«, spaja najzanimljivija i najsuremenija razmatranja u jednu živu sliku našeg vremena i našega kršćanstva u njemu, u tamnim i svijetlim bojama. Pokazuje, kako je pozitivizam veliko zlo našeg vremena, a kako su labavi njegovi temelji. Iz pozitivizma slijedi i preziranje dekaloga u književnosti i politici našeg vremena. Ipak treba gojiti ne pesimizam, nego kršćanski optimizam i idealizam; a zato je nuždan religiozni odgoj. Najveću moć imaju ideje; ipak je nužna i djelotvorna volja; zato i fi-

lozofija djela. Uza sve to ne smijemo zaboraviti, koliko značenje ima i umjetnost, samo ako se drži pravih načela, osobito čudorednih zakona. III. svez. sa svoje tri grupe (»Filozofi i njihove misli«, »Filozofijski problemi«, »Svjetovni nazori«) posvećen je gotovo isključivo filozofima i filozofiji. Predmeti su raspravljanja: Platon i njegova nauka o idejama i o besmrtnosti duše; Sv. Augustin i njegov put prema Bogu; Sv. Toma Akv. i naše doba; Dante i filozofija; Descartes »otac moderne filozofije«; Mahnič kao filozof; posljednji temelj naše sigurnosti; spoznatljivost vanjskoga svijeta; život; monizam; evolucionizam; descencija; pračovjek. Nakopon prikazuje pisac neke istaknute zastupnike posebnih nazora na svijet kod Slovenaca: jedan je energetik-ateista Zmavc, drugi je materijalista Seidl, treći je fantasta Vidmar, četvrti je psihologista Derganc. Ali najveći je »moderni«, katolički filozof France Veber. Vidimo, da su ovi »Izabrani spisi« svestrani.

Dr. Franjo Šanc, D. I.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi. III. zvezek, Ljubljana 1940.

Sadržaj ima tri dijela: Filozofi i njihove misli, Filozofski problemi, Nazori o svijetu. U prvom se dijelu redaju Platon, Augustin, Toma Akvinski, Dante, Decarters i Mahnič. Kod Platona je tema o idealizmu i o besmrtnosti duše, zatim je Augustinov put k Bogu, Toma Akvinski i naše doba, Akvinski i vječno stvaranje, Dante i filozofija. Od filozofijskih problema: zadnji osnov sigurnosti, realizam i skepticizam, hipoteza i znanost, spoznaja vanjskog svijeta, o bistvu života, o monizmu, evolucionizmu, descenciji, pračovjeku. Napokon prikazi fil. nazora među Slovencima.

Malo ima takovih knjiga. Kao pinakoteka, kojoj i svaka miniatira daje posebni ukras, ta knjiga sa naoko sitnim studijama predstavlja ponosnu vrednotu malenog, slovenskog naroda. Ušeničnik znači doista veliko ime u kulturnoj manifestaciji toga naroda. »Izbrani spisi« to naročito dokazuju, i nije samo njemu, nego je i samome sebi dao taj narod odličnu svjedodžbu izdavanjem tih »spisa«, iz kojih će crpsti duoboku pouku života.

Z.

Izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu:

RAD (knj. 265) hist.-fil.-jurid. razreda (119) donosi svršetak velike radnje biskupa Pavla Butorca: Boka Kotorska nakon pada mletačke republike do bečkoga kongresa (1797—1815) i početak jednako zanimive radnje prof. M. Lanovića: Ustavno pravo hrvatske narodne države. Osim ovih dviju rasprava tu je i prilog dr. N. Katičića: Organ i norma (Odnos sila u pravnom poretku).

RAD (knj. 266) hist.-fil.-jurid. razreda (120) donosi svršetak gornje Lanovićeve rasprave, Šišićevu radnju: Politika Habsburgovaca spram Hrvata do Leopolda I., prilog Milana Rešetara: Početak kovanja novca dubrovačkoga novca i prof. J. Andrassy-a: Život i rad Alfonza Domina Petruševečkoga.

RAD (knj. 269) hist.-fil.-jurid. razreda (121) donosi: od prof. Grge Novaka: Pokret za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, Aleksija